

نیستاتیکی دهق له شیعرى بۆنهى (مهولهوى) دا

د. نارام عومەر عهلى

بهشی زمانی کوردی/ کۆلیژی پهرومردی شارمזור/ زانکوی ههلهبجه/ ههلهبجه/ ههریمی کوردستان/ عیراق

رێکهوتی وەرگرتنی توێژینهوه: ۲۰۲۴/۱۰/۱۲

رێکهوتی بڵاوکردنهوهی توێژینهوه: ۲۰۲۵/۰۶/۲۲

پوخته:

ئهم توێژینهویه، به ناوێشانی (نیستاتیکی دهق له شیعرى بۆنهى "مهولهوى" دا)، لهسهر دوو تههر کار دهکات، له لایهک تێروانینی ههمه لایهنه دهر باره ی چه مکی شیعر به گشتی و شیعرى بۆنه به تاییهتی نیشاندهدات، له لایهکی تر باسێک له باره ی نیستاتیکی دهق و لایهنی جوانی دهقی شیعرى بۆنه دمخاتهر وو، دیاره نیستاتیکی، جوانی دهق و چێژه هونهیییهکی دهق بونیات دهئیت، شیعریش وهک ژانریکی ئهدهبی خاومنی کۆمهڵێک بنهماو تاییهت مهندییه له ڕهگهز، جوانی، چێژ و سۆز.. هتد و له پێکهاتهکهیدا بهها و نرخى نیستاتیکی ههیه.

ئهم توێژینهویه بهشیومهیهکی گشتی پاییه نرخى دهقه شیعریهکانی (شیعرى بۆنه) ی مهولهوى له پرووی هونهری و جوانیهوه نیشاندهدات و تێگهشتنی گشتی لهباره ی شیعرى بۆنه وه راست دهکاتوه، ئهوهش به خستنه پرووی چهند دهقیکی شیعرى بۆنه ی مهولهوى له پرووی (زمانی بهرزى شیعرى، وینه ی شیعرى، هیمای شیعرى ههروهها له نێو دهقانه) دا، که ناستی نیستاتیکی دهقهکان له ناستیکدا دهکریت بکریته وه لایهکی بۆ ئهوه ی بگوترێ نزمی و بهرزى ناستی شیعر پهیمهندی به تواناو سنعهکارى شیعره وه ههیه نهک مه بهستی شیعره که، بۆیه شیعرى بۆنه وهک ههر جورێکی تری شیعرى خاومن سیمای خهسلهتی تاییهتی نیستاتیکییه، ئهگهر نیستاتیکی هونهری بوونی دهق له پرووی چێژ و جوانیهوه دیاری بکات، ئهوا ئهم حالهته به پرووی به تانۆپۆی دهقه شیعریهکانی مهولهویه دیار و بهر چاوه.

کلێله وشه: نیستاتیکی، دهق، زمانی شیعر، وینه ی شیعرى، مهولهوى، شیعرى بۆنه

پێشهکی:

شیعرى مهولهوى پێش ئهوه ی شیعرى سهردمهکی دیاریکراوین، شیعریه که به ڕهنگ و بۆی خۆمالی، ههرکس شیعرى مهولهوى بخوێنیتوه، دونیا جوانهکی ههوارمان و سروشتهکی ههستپهدهکات، شێمه زاری ههوارامی زمانی شیعرى مهولهویه. که شێوه ناخاوتن و زمانی گفتوگۆی خۆی شێمه زاری کرمانجی ناوهراس بووه، ژيان و دابونه ریت و کلتوری کوردهواری سیمای هیماکانی ئهوه ژینگه سروشته به سهراپای شیعرهکانیهوه به شێمهیهکی دیار و بهر چاوه دهبینرین، ئهوهش بارتقهای ئهسل و فهسلێ دهقه شیعریهکانیهتی. ناستی بهرزى هونهری شیعرهکانی بهجۆریکه، مهیدانیکی فراوانی بۆ توێژه ران و لا کردوه، تا له ههر لایهکیکه به بیانیه ی توێژینهوه بکهن، ئهم توێژینهوه ی ئهوهش ملۆیهکی تره له خهزمانی زانستی توێژه رانی پێش ئهوه، لهو بواره کارى ئهوه دهرخستنی لایهنی نیستاتیکی دهقه شیعریهکانیهتی به تاییهتیهتر ئهوه دهقانه ی بۆ بۆنهیهکی تاییهتی نووسیهتی.

میتۆدی توێژینهوه که: بهپێی میتۆدی گشتگیرى (المنهج المتکامل) واته بهکار هێنانی زیاتر له میتۆدیک بۆ ڕاڤه ی دهقهکان کارمان کردوه.

کێشه ی توێژینهوه که: دهقی شیعرى بۆنه دا، ههمیشه جێگای سهرنجی ڕهخنه گران بووه دوو بۆچوونی جیاواز لهسهر بایهخی نیستاتیکی شیعرى بۆنه له ئارادا بووه، توێژینهوه که به خستنه پرووی لایهنی بهرزى نیستاتیکی نمونه شیعریهکان (شیعرى بۆنه لای مهولهوى)، بۆچوونی تاییهت لهو بارهیهوه دمخاتهر وو.

گرمایەى توێژینهوهكه: توێژینهوهكه دتوانیت له سۆنگهى ئهوه دهقانهى دهیخاتەروو، کارێکی نوێ له بوارهكهدا بهرهمهبنیت.

پێکهاتهى توێژینهوهكه: له دووبهش و چهند تهوهریهك پێکهاتوه: له بهشى یهكهدا، ئیستاتیكای دهقی شیعرى بۆنه له دوو تهوهردا خراوته بهرباس و تهوهرى یهكهم تایبهتکاره بۆ پێناسهى چهك و زاراوهكان (ئیستاتیكا، دهق و شیعرى بۆنه)، ههرحى تهوهرى دوومیش، تایبهتکاره به خستنهرووی پهیوهندى ئیستاتیكا به دهق و ئیستاتیكای شیعرى بۆنه لای مهولهی، لهبهشى دوومدا ئهوه تهكنیک و رهمزانهى ئیستاتیكای دهقی شیعرى بهرهمدین (زمانى شیعرى، وینهى شیعرى، موسیقای شیعرى و هیماى شیعرى) به هینانهوى نموونهى دهقی شیعرى باسیان لێوهکاره.

بهشى یهكهم: ئیستاتیكای دهق له شیعرى بۆنهدا:

تهوهرى یهكهم: چهك و زاراوه (پێناسه)

1- ئیستاتیكا

ئیستاتیكا لقیكه له فەلسەفە، گرنگی دمدات به لیکۆلینهوه روونکردنهوى چهكى جوانى ("میراودملى، 1979، 11)، "پان" زاراوهیهكى فەلسەفیه بۆ زانستێك، له مهرجهكانى جوانى دهكۆلتهوه... بهشیوهیهكى سهركى مامهله لهگهڵ جوانیدا دهكات ("مستفا، 2009، 22) واته زانستیهك دهربارهى جوانى.

ئیستاتیكا بریتیه له دانانى پێدانگێك بۆ جیاکردنهوى جوانى له ناشیرینی و بایهخپیدان و ههڵسهنگانی بابتهكانى هونهر (پهیکەر، وینه، شیعر، موسیقا...) ئهوه هونهرانى جوانییان تیا بهدیهدهریت دهکړین به سێ بهشهوه، 1- شیعر نووسین، جوانیهکان به وشه دهردهبرن و له وشهدا دهردهکهن، 2- پهیکەر، نیگار، تابلۆ، جوانیهکانیان به وینه دهردهبرن، 3- موسیقا، جوانیهکهى له ئاوازو دهنگهکهیدا ههستى پێدهکړیت ("حهه صالح، 2013، 13)، واته ئیستاتیكا، دهربرین و گوزارشتکردنه له بارودۆخى ژيان و ژيانى مرقهكان له رێگهى نووسینهوه، بهتایبهت کارى هونهرى و نووسینی ئهدهبى، ئهمهش بهواتای ئهوهى "جوانى بههائهكه كه ناتوانیت چاوپوشى لێکړیت، جا چ له سروشتدا بیت، یان له کارێكى هونهرىدا قهرزانییهکهى له دیدگای ناوهى مرۆڤهوه سهراوهدهکړیت و له دیدگای دهرمکیدا رهنگ دهداتهوه" (سلیمان، 2024، 1).

له شیعردا ئیستاتیكا بهیوهرى کۆن، واته "دابهرکردنى دهقی شیعرى بهسهر فورم و ناوهروکدا" (مهنتیک، 2018، 172)، بهلام بهشیوهیهكى گشتى فورمیهكى هونهرییه، كه تهنها له وشهى سهر کاغهدا نامینیتهوه، بهلكو وشهكان بایهخیهكى تر وهردهگرن و دهبنه رهنگپێدهروهى واتای نوێ، چهكى "ئیستاتیكا" زورجار به هونهرى دهربرین ناوهدریت، بریتیه له قولبونهوه له واتای نوێ پێکهینراو، شاعیر یان نووسهر به لیهاتووی بیرکردنهوه و ههست و سۆز مەکانى دهگهیهنیت، پهیوهندیهك لهگهڵ خوینهران دادهمهزینیت، ئهم پهیوهندیه تیهگهیشتیکی قوولتر و دهربرینی هونهرى لێدهکوهیتهوه، ئهوش له رێگهى ئهندهشو تهكنیک و رهمزى تاییهتى و هونهر مەکانى رهاوینژیهوه.

ههه نووسهرێك خاوهن ستایلی تاییهت به خۆیهتى، كه ههولدمدات ههستهكان بوروژنینیت و کاریگهریهكى بهردهوام لهسهه خوینهر دروست بکات. ئهم پرۆسهیه ههلبژاردنى (وردی وشه و ریت و ئاوازو سهرواو کیش) واته بهشیوهیهكى گشتى فورم له بونیاتی دهقدا بۆ بهرهمهبنانی پارچهیهك لهخۆدهکړیت، كه له رووی جوانکارییهوه دهنگدانیهوى ههیت، سهرنجراکیش و چێژبهخش بیت، له شیعریشدا شاعیر له توانای مهعریفی و روشنبیری خۆیهوه و بهو شارهزاییه ههیهتى، دهبنته خاوهنى شیواز و ستایلێكى نوێ و کار لهسهه سهرنجراکیشى و بهپیزى و بهخشینی جوانى به دهقهکهى دهکات، بهشیکیش لهو ستایله ئهوهیه كه "له ناخاوتن (یان بهرهمیکدا) له زمانى ئاسایى دوور بکهویتهوه (واته لێى لادهریت) و ئامارهى شتیکی تاییهت مەندى تاکه کەسى بیت و لهبهرهمهکهیدا رهنگ بداتهوه" (مههمهد، 2023، 48).

2- دهق:

دهق نووسراویكى رێکخراوه له چوارچیهوى کۆمهڵێك بنهماو رهمزو تهکنیکدا، تێروانیى رهنهیهى بۆ دهق بهپێى پێوهرو چوارچیهویهكى زانستى و هونهرى بونیات دهنریت، دهقی ئهدهبى گوزارشتیکی گهوهرى دهروونى فره ناست و فره رههههده

"چەند فۆرمیکی جیاواز و تایبەتییە بۆ بەکارهێنانی زمان" (رەشید، 2007، 56) ئەو جۆرە دەق کە لێرەدا مەبەستمانە نووسراویکی ئەدەبییە، کە بەپێی جۆر و ژانری تایبەت خۆی نمایش دەکات و دەبێتە زەمێنەی سازاندنی تیروانین و تواناو سەلیقەیی خاوەنەکە، کە ئەوێش لە ڕێگەی زمان و فۆرمی نووسینەوە، بە پێی شێوازی تایبەت دەخاتە چوارچێوەی دیاریکراو، جە دەقی شیعری بێت یان دەقیکی پەخشانی، بە واتایەکی تر دەق پێکەاتە زەمینی و فۆرمییە بۆ گواستەنەوەی مەعریفە ئاستی رۆشنبیری لە ڕێگەی زمانەوە "زانیش ئەو چوارچێوە و زەمێنەیە نووسەر کاری تێدا دەکات بۆ ئەوێ بیرو و هیزو تیروانینیەکانی بگوازێتە" (میرادەلی، 2008، 53).

3- شیعری بۆنە:

چەمکی شاعر لە کۆمەڵێک پێناسەی جیاوازدا گوزارشتی لێدەکرێت، کە بەشی هەرە زۆریان بایەخی گەورە دەخەنە سەر لایەنە ئیستاتیکییەکی شیعرو لەوێوە بۆ دەرخیستی لایەنی جوانی و چێژبەخشی شاعر دەپەرنەو، شاعر چێژبەخشین و هەست بزواندن، لە بایە ئەرکی شاعریشدا زیاتر جەخت لەسەر شیعرییەتی دەق دەکەریتەو، لەگەڵ ئەوێشدا شیعری بۆنە دەچێتە چوارچێوەی ئەو پێناسە گشتییەو دەتوانین بڵێین شیعری بۆنە وەک هەر جۆریکی تری شاعر ئەرک و ڕۆلی خۆی هەیە پێوەندی بەسۆزو هەلچوون و هەژاندن و وروژاندنی دەروونی شاعیرەو هەیە، شیعری بۆنە بۆ خستەرووی ڕووداویکە، "بۆیە شیعری بۆنە بە هەموو ئەو جۆرە شاعرانە دەگوترێت، "کە پێوەستن بە بۆنەییکی ئایینی، نیشتمانی، نەتەویی، رۆشنبیری، زانستی، سروشتی، کەسی و وەک بەرھەمێکی زیندو و لە دیوانی شاعیر و لایەنەکانی مێژوودا دەمیننەو" (علی، 2016، 7) یان "هۆنراوێکە دەنووسرێت، یان دەوترێت لە بۆنەییکی دیاریکراو، ئاھەنگ گیرانە بۆ بیرومەری ڕووداویکی کۆمەڵایەتی یان مێژوویی یان ئەدەبی" (عمر، 2008، 1206). شاعیر لە شیعری بۆنە "هەستی تایبەتی خۆی دەر دەبێت" (حمودە، 1989، 83) شیعری بۆنە نیشتمانی و نەتەوییەکان "زۆرجار بوونەتە کەرمستەییەکی مێژوویی گرنگ" (المجد، 2010، 9).

تەوێرە دوو:

1- پێوەندی ئیستاتیکا بە دەقەو.

ئیستاتیکا، بەھای جوانیی دەق نیشان دەدات، خالی جەوھەری و گرنگ بۆ دۆزینەوێ جوانییەکانی دەق (جوانی و چێژی ئیستاتیکی دەق) لەناو دەق دەستپێدەکات و دەتوانرێت لە ڕێگەی زمان و وێنەو موسیقا دەستیشان بکریت، واتە گەران بەدوای ئەو تایبەتمەندیانەی دەقیک دەکەنە دەقیکی ئەدەبی و شیعرییەتی دەق بەرھەم دەھێنێت، دەقیق لە ڕوویەکیەو "بارگە ئیستاتیکی لە ڕێگای تایبەتمەندییەکانی رومانێژی، لە لێکچوون و خواستن ... لە خۆ دەگریت (بەرزنجی، 2020، 103) لە ڕوویەکی تر مەو ئیستاتیکا ئامارێە بۆ شێوازی دەربرینی جوانی، یان چێژی کاریکی ھونەری؛ لە تیروانان و قوولبۆنەوێ چەمکی "جوانی دەق" دا.

ئیستاتیکا لە دەقدا پێوەندی بە سروشتی جوانی و سروشتی چێژەو هەیە "کۆمەڵێک پێوەر ئیستاتیکی دەقیک دەرخێنێت، کە بەمۆرە سەلیقە ھونەری دەقیک دیاری دەکریت؛ کاتیک بەپێی ئەو بنەماو پێوەرە هەڵدەسەنگێت، ھەرەھا دەق دەبێت توانای گەیانەنی پەیمانی هەبێت و ئەو گەیانەنەش بە جوانترین شێوازی، ئەم گەیانەنەش "ئیدی گەیانەنی مەعریفەیک بێت، یان زانیارییەیک بێت یان وسف و گواستەنەوێ حالەتیکی بۆ وەرگر" (عارف، 2023، 62) بەم پێیەش ئیستاتیکا لە دەقدا دەبێتە ئامرازێکی بەھیز بۆ راگرتن و پاراستنی سەرنجی خوێنەر، لە ڕێگەی "ھەستی جوانی و چێژی جوانی" (مستەفا، 2009، 23) نووسەرەن لە ڕێگەی دەربرینی ورد و گیرانەوێ سەرنجراکێشەو دەتوانن خوێنەرەن رابکێشن و لە بەرگە سەرتاییمە تا دێرەکانی کۆتایی سەرنجیان رابگرن، لەمەو دەق دەبێتە پردی پێوەندی ئیوان نووسەر و وەرگر و ئەو دوو لە ڕێگەی دەقەو دەگەنە یەک و پێوەندییان چێدەبێت

ئیستاتیکی دەق ھەندیکجار لە ڕوونی و اتاو تیکەلایوونی سروشت و دەربرینی سادەو وشە ئاساییدا بەرجەستە دەبێت، ئەوێ ئەمە دەخاتە چوارچێوەی داھێنان، توانای بەکارهێنان و ھستایەتی شاعیرە، مەلەوێ لەم بوارەدا توانایەکی لە ڕادەبەدەری ھەبوو لە مەزاندنی دیمەنی جوانی سروشت و سروشتی دڵگیری ناوچەکە لە شاعرەکانیدا، بەمەش مەلەوێ

[illegible]

شعیر له بهرکوونتی راستهوخودایه لکهگل ئهو رمگهز و بنهمایانهی چوارچیوهی ئیستاتیکی بۆدهق بهرهمدههینن، بۆ نمونه لایهنی ڤروانینیزی چهنده ڤوولی همیه لهم بهواردا، شاعیر چوّن له میتافوڤرئیکدا دیره شعیرئک به جیاواز ترو جوانتر دهگهیهئینه و مرگر و ئهم وهستایهئیهی شاعیر نهخشهی ئیستاتیکی دهفکه دادمهزینئیت، ئهو قوناغه دهبرئیت دهق له کرچ و کالیهموه بکاته کالایهکی جوان و سهرنجراکیش، لهگهل ئوموشدا گرنگه دهق تهژی بیئت له ههست و سۆزو جۆش و خروشی دهرهون، دهبیئت گوزارشت بیئت، له ژبان و ڤووداو و بهسهراهتهکانی، دهق دهبیئت مانایهک بیهخشئیت، ههلگری پهمامیک بیئت، خاوهن زمانیکی بهرزبیئت، تا ئهو ئاستهی شعیربییته بهرهمههینئیت. ههرچهنده له شاعیریکهوه بۆ شاعیرئکی تر دهگۆرئیت، ئهمهش پهیوسته به تواناو لئهاتووی شاعیرهوه تا بتوانئیت بهمایشی ئهو کوود و هیمایانه لهدهقدا بهرهمههینئیت زمانکی تابیهت به دهق بیهخشئیت.

هەندىك شت ھەن كارىگەرى نەرىنيان لە بونيائى ئىستانىكاى دەق بەگشتى و دەقى شىعەرى بەتايىبەت ھەيە، ئەوانىش نەموونى ستايلى تايىبەت و چاولىگەرى و زىادەروۆى لە دووبارە مەركەزى ھەنەسەمەزەى ناپۆيەست، ئەمەش وادەكەت ھەندىك لەو دەقە شىعەريانە وەبەر پەرخەنە ھەلسەنگەندىكى توند بەگەن، كەواتە دەقى ئەدەبى مامەلەكەردىكى ھونەريانەى قولە لەگەڵ ھىماو وىنەو پاشخانە ھونەرى و كلتورى و پىكەتەى گشتى و زەمەق و سەلىقە لە ھەلپەژاردنى وشەو واتاى گونجاو دا.

شيعرى مولمى لىرۇى دارشتن و چىننەنە بەشئۆمىھكى ھونەرى و دوور لە چاۋلىنگەرى و زىادەروۋى لە بەكار ھىنانى وشە دەستەواژدا بەرھەم ھاتۇە "تىكرابى شىعرەكانى لەسەر سەنگىكى تايىھتى نەتمەھى دانراۋە... سۆز بۆ پىرى دەستگىرو رىنومايى، نامە بۆ دۆستان، سۆزى بۆ يارو گلەھى و گازندە لە دوورى ئەو، لاۋاندنەھى بە كۆلى كۆچكردوۋان و بەتايىت عەنەرخاتونى خىزانى... شىكاتى ھالى خۆى و دەربرىنى دەرە دىھكانى بەتايىتى ھەزارى و پىرى و كۆپرى و جەورو ستمى زمانە" (مەلاكرىم، 2000، 26) تايىتمەندىھكى بەرزى دەربرىنى شىعەرىيان ەك سىمايەكى گشتى بە دىھكەكانى بەخشىوۋە، لە كۆى بەرھەمھىنانى دىھقا، مولمى لۆژىكىكى دىيارىكراۋى گرتۆتەبەرەو جۆرىك لە سەر بەخۆبى لەكارى ئەدەبىدا ھەبوۋە، ئەمەش رىگەى والاكردوۋە بەروۋى داھىنان و نۆيىوونەھدا، بەم رىگەيە پىش سەردەمى خۆى كەتوۋەو تىكەل بە دۇنيا جوانەھكى كەلتور و سەروشتى ناۋچەكە بوۋە ھەستى دەرۋونى خۆى دەربرىو، بەكەك لە لاىمانەى بەشدارە لە بۆ سەى داھىنانەكەدا زمانە نووسىنە، كە تۈانىوېتە جۆرىك لە داھىنان و دەرۋەندەى

فهرهنگی بسازینیت "مهلهوی بهکیکه لهو شاعیرانهی که له شیعهرمهکانیدا، به زمانیکی پاراوی پاک و پوخت شیعیری نووسیوه، له شیعهر نووسیندا پهیرهوی کیشی پهنجهی خومالی کردوه" (عوسمان، 2010، 225).

سنورداربوونی واتای وشه لهزماندا بۆ گوزارشتکردن له ههست و سۆزی دل و دهررونی شاعیران، ڕینگای بهرووی بهکارهینانی هونهرمهکانی رهوانیژی و خهیالی فراوان و کۆمهڵێک تهکنیکی هونهرییهوه کردوه، بهمهش دهستی شاعیران و نووسهرانی والا کرد، لهناو لهو سنوور بهندییهی واتادا، جۆریک له بیسنووری بخولقینن و بتوانن به کهڵک و مرگرتن لهو هونهرانه لایهنی ئیستاتیکی دهقهکانیان بهپێز و بههیز بکهن، (میرجلال الدین کزازی) شاعیرو نووسهری ئیرانی دهلیت: "شاعیر ههموو کات ناتوانی بیرى ناسک و ئهنديشهى قول و ئهزمونی سهری خوی به یاری زمان و به هاوکاری وشه که برشتی واتایان پهکار کهمه دهربرێ و بنوێن، ههموو دهم ناکریت بۆ ههر واتایهکی نوێ وشه زاراومهکی نوێ چێ بکریت، ناچار بێژمرو شاعیر هاندهدات له وشهکانی زمان بههرمهکی فراوانتر بگرێ و بهشیومهکی نوێ بیانخاته ژیر رکفی ئهدهبهوه" (پوور، 2010، 17).

ئهنديشه بهکیکه له توخم و پێکهاته گرنگ و بنهرمهتییهکانی شیعهر، ئهدهب و هونهر بهشیکی زۆری جوانیهکهیان له ئهنديشهوه وهردهگرن، ئهنديشه له دهقی ئهدهبیدا رۆلی کاراو کاریگهری ههیه له بونیاتی لایهنی جوانی و وینهی شیعیری، که بههای ئیستاتیکی شیعهر بهرزدمهکاتهوه، چونکه ئیستاتیکا له دهقیکی شیعهریدا بهپهری کۆمهڵێک بنهما، له بونیاتی دهقدا رۆلی ههیهو بیرو ئاستی رۆشنییری نووسهرمه که له نهخشهی گشتی جوانیناسیی دهقهکه پێکدههینیت، ئهمهش له بارێکدا بههرهم دیت که وابهستهیه به سهلیقهی داهینهرانهو ئهنديشهی قولی نووسهرو شاعیرانهوه، ئهنديشه رۆلی بهرچاوی ههیه له پێکهاتهی وینهی شیعهریدا، مهلهوی خاوهن ئهنديشهیهکی زۆر وردو قول بووهو چهندين تابلۆی هونهری جوانی نهخشاندهوه.

ئهنديشه رۆلی ههیه له پێدانی شیوازی تایبهت به دهق و خاوهنهکهی، چونکه "شیواز وک بابهنی رهنگکردنه، چۆن رهنگمهکان تابلۆی وینهکیشیک دهنهخشینن و نمایشی لایهنه جیاوازمهکانی دهکهن، شیوازی بابهنی ئهدهبی به خهیالی جوان و بیرو فراوان پێ رهنگهکهکریت، ئهم رهنگکردنه پهپهوهی به شیوازی هونهری نووسهرومهیه بۆ لایهنی ئیستاتیکا و جوانی و توانایی دهربرینی حالته پهنگخواردوهکهی دهررونی" (علی و هاوکاران، 2024، 31)، کهواته بهشیکی له ئیستاتیکای دهق گوشراویکی تایبهتی خهیالدانی دهق نووسهکهیهو له ستایل و شیوازیکی تایبهت به خۆیدا لهدایک دمیت ئهمهش مۆریک دمیت بۆ ناسینهوه، مهلهوی به خهیالیکی قولوه "گهیشته پۆیهیکی زۆر بهرزی دهربرینی شیعیری و بیرو وردو وینهی جوان و رازاوهو ناسکی واکهجار شاعیرانی تری کورد توانیینیان لهو مهیداندا شان بهشانی بوستن، راستگری مهلهوی لهگهڵ خوی و جۆشی گهرمی دهررون و ناوهوهی کاریکیان کردوهو ئهوندهه بتوانریت خهیالی شیعیری به جوانی دهربرێ و به ناسانی به دهستییهوه هاتوه" (مهلاکهیم، 2000، 27).

تایبهتمهندییهکی گرنگ لهشیعیری دیالیکتی گۆرانی (ههورامی) بریتییه له بوونی "نامهدهیهکی بهرچاوی سروشت و سورانهوه به دهوری خود و ههست و نهست و ئهنديشهو نزیکي له بونیادی هونهری و زمانی ئهدهبی میلی" (مههمه، 2023، 20) ئهمهش لای شاعیرانی لهو شیوهزاره بهگشتی و بهتایبهتی لای مهلهوی، ئهدهبیکی وای هیناومهت بوون تهزی بیت له جوانی و داهینان به بهراورد به قوناغ و سهردمهکهی خوی، ئهم ئهدهبه واته ئهدهبی شیوهزاری ههورامی "بنهماکانی له فۆکلۆری کوردیهوه سهراوهی گرتوه، چ له پرووی کیش و سهروا چ له پرووی زمان و ههندێ ڕوخساری هونهری تری ئهدهبی زارمکییهوه" (مههمه، 2023، 19) لهم بهراوهداشدا مهلهوی وک شاسواریکی مهیدانی شیعیرو لییریکی ئهم شیوه زاره، ههمیشه سهراقلهی لهو کاروانهبووه و توانیویهتی به بێ هیچ ئالۆزی و ناتهباییهک وشه نوێ و ئیدیومی نوێ له فۆکلۆروه بهینیت و واتای فراوان بۆ دێره شیعیرییهکانی فراههم بکات، لهگهڵ ئهوهشدا مهلهوی زمانزانیکی باش بووهو زمانی فارسی و عهرهبی بهباشی زانیوه "لهو زمان زانییهی له بهواری گهمه به وشه بهکارهینانی ئاستی زانستی دهرمهکویت، که چۆن وشه له بری وشه بهکاردههینیت بێ ئهوهی له واتاکهی کهمبکاتهوه" (عوسمان، 2010، 89)، ئهمهش رهنگدانوهی گهرمی ههبووه له بیرفراوانی مهلهوی و تیگهشتنی باشی بۆ چهکهکان و ئاشنابوونی به تهکنیک و هونهرمهکانی شیعهر نووسین، "ههر خۆینهریکی هۆگری دونیایی شیعهر، کاتیک شیعهری مهعدومی (مهلهوی) بخوینینهوه، ههندیک نیشانهی سروشت و ژیان و داب و نهريت و فۆکلۆر و زاراوه و کینایهی خهکی کوردستانی تیدا بهدی دهکات" (پوور، 2010، 17).

بریان تای روباب قافیه خوانیم
 نهمه ندهن تاقهت عیبارت زانیم
 دهمه هه ناسه گهرمی تاره کم
 نه کوورهی دهر وون پر جه خاره کم
 نایر دان حو جهری دلهی پر دهر دم
 سوچنان کتاو مه جموعه ی فهر دم (دیوانی مهولهوی، 211).

بهشی دووهم:

ئهو تهکنیک و دهگه زانهی ئیستاتیکای دهقی شیعر ی بهرهمده هینن.

شارمزی له زمان، رهوانبیزی، وشه سازی، بنه ماکانی جوانکاری، قولی واتا، وینهی شیعر، ریت، ناوازی ناوهوه و دهرهوهی شیعر، ههموو ئه مانه رۆلایان ههیه له جوانی و چێژ بهخشین به شیعر. ئهوهی لای مهولهوی وهک گۆرانی بنچینهی بۆ سهردمهکهی خۆی ئهژمار دهکریت، ئهوهیه بهینچهوانه ی بهرهمه سهرجه م شاعیرانی کلاسیکی کوردی کیشی عهروزی عهربهی بهکار نه هیناوه و سهر له بهری بهرهمه شیعر کوردی مهولهوی له سهه کیشی خومالی ده برگهیی (5*5) (پیکدیت که لایی کهمی سیان چوار پیتی دوا یی هه شیعر یکی و مکیهکن، ئه مهش رۆلی هه بوو له داهینانی شیعر ی ئه وه له قوناغه کهدا.

یهکه م: زمانی شیعر ی

لایه نکی دیار و سه رنجر اکیش له جوانی نووسینی دهق، بهکار هینانی هونه ری زمان، زمانی شیعر ی له وه دا خۆی ده نوینیت، شاعیر بتوانیت زمانی ئاخاوتنی ئاسایی تیپه ری نیت و له هه ولی داهینه رانه ی خۆیدا بگاته ئاستیکی ئیستاتیکی جوان و سه رنجر اکیش، شاعیران له م ریگهیه وه به کۆمه لێک بنه ماو ره گهزی تایبهت، دیری هۆنراوه پیکده هینن، دارشتنی تایبهتی بۆ دروستده کهن، وشهکان هه لده یژ ئیرن که نهک ته نه ا مانا ده گه یه ن، به لکو هه ست و سۆز و روژ ئین.

له ژانری شیعر دا، زمان له په یوه ندیه ئاساییه کهیه وه بۆ ناو دهق ده گوازی ته وه مو له ناو دهقه کهدا وهک فۆرمیک و ره گهزی ئه کیک له خۆ ده گریت و ئه رک و ئامانجیکی ئیستاتیکی له ئه ستۆدا ده بییت و به مهش زمان له باره ئاساییه کهی جیا ده بیته وه. له کاتهی زمان ئه وه ئه رک له ئه ستۆ ده گریت توانای مه زان دنی شاعیر له دهقه کهدا هۆکار ده بییت بۆ ئه وه ی له گۆشه یهکی گرنگه وه، جوانی زمانی شیعر بهرهم بهی نیت. کهواته بهکار بر دنی زمان بۆ خولقاندنی ئاستیکی بهرز له گوازی شتکردن، ده بیته هۆی راز اندنه وه دهقه که، ئه گه ر دیقه تی ته واو بخه یه سه ر دهقه شیعر ییهکانی مهولهوی و ئه وه ههموو گوازی شت و ده برینه ی دهقهکانی لیه ره هه مینه اوه ئه وه مان لا روون ده بیته وه. که مهولهوی سنعته کار یکی شار هز ابو وه له ده برین و گوازی شت و بهکار هینانی زماندا به شیوه شیعر ییه کهی.

موبارهکت بۆ بهزمی ئه وه خهیر

توخا تهخوا ی من خاس خاس بکه ره سهیر

سیر که ره ته ماشای ئه وه جهمین جامان

وه خوسووس نازیز شای ئه وه نه مامان

وهختی نامۆشوی ناما و لواشه ن

ته ره که ی وه بهرز ده وه ی سه ماشه ن

گر مه ی نقاره و لرفه ی شه روا لان

خشییه ی پامووره و زیرنگه ی خر خالان

چریکه ی سه ر نا و پریکه ی خه نده

په شیوی زولفان ریشه ی دل که نده... (دیوانی مهولهوی، 401)

- نیمسال نهو وههار چون خهزانی سهرد
 بهرگی وهردی باغ مهعدووم بهرد پهی ههرد
 مشیق تالهای من خیلاف نهنگیز بو
 وهرنه، کهی؟ کی دی؟ وههار گوئیز بو
 دل وه گنجبازی چهپگمرد بازیش وهرد
 جفت نارهزوو کهرد، چهپگمرد تاق ناوهرد
 بوی «عنبر» نه توی دماخم دوور کهرد
 فرسهتش ناوهرد ههواوی وهبای دهرد

لەگەڵ ئەو مەشدا بە بەکارهێنانی هونەری رەوانبێژی لەوانە (لیکچواندن و رەمگەزدۆزی و خواستن، پۆشین) لەگەڵ بێکەهینانی چەند وێنەیەکی شیعری سەرنجراکێش، زمانی شیعری دەقەکەشی بەپێزترکردوو وەک لە دێری یەکەمدا دەلێت: ئەمەسأل بەهاری نوێ وەک پایزی سارد کە (ئەمە لێکچواندن) بە هۆی کۆچی عەنبەر خاتوونە (بەهار وەک پایز بوو) بەهاری ئەو سالا لە بری سەوزکردنی گۆل و گیا ئێشی هەڵمەرانندی پەرە ی گۆلی باخی مەعدوم (مەولەوی) بوو و بر دویەتی بۆ گۆرستان (کیو)

لە دێری چوارمدا بۆی (عەنبەر) ئەمە پۆشین (توریه) ی تیا بە هەم مەبەستی عەنبەر خاتوونەو هەم مەبەستی بۆنی عەنبەرە کە دەلێت: تاعون (وہا) هات و تۆو بۆنی خوشی تۆی لێ دورخستەوہ. شاعیر بۆ ئەو ی مەبەست و دلتەنگی خۆی بگەیمینێت چەندین وشە ی شیعری بەرھەمھێناوہ، ئەمەش زمانی شیعری دەقەکە ی لەر ووی ئیستاتیکاو بەھێز کردوہ.

دوهم: مۆسیقای شیعی بۆنه‌ی مه‌وله‌ی

مۆسیقا پێکهاته‌یه‌کی ئێسناتیکی و ئه‌ده‌بییه، ده‌بیت شیعر تایبته‌مه‌ندی ئاهه‌نگی هه‌بێ و خاوه‌ن کاریگه‌ریی بێت له‌ پرووی جوانی ده‌ق و ده‌ربهرین و گوزارشته‌کردنه‌وه، مۆسیقای شیعی دهوری گرنگی هه‌یه له‌ هه‌ژاندن و بزواندنی هه‌ستی مرۆقه‌کان به‌کارهێنانی وشه‌ رۆلی هه‌یه له‌ دروستکردنی ئاهه‌نگ و مۆسیقای ده‌ق و شیعییه‌تی ده‌ق، "شیعره‌کانی مه‌وله‌ی له‌ پرووی مۆسیقاوه خاوه‌نی ئاهه‌نگ و ئاوازیکی تایبته‌ین، که‌ بۆ گوزارانی و سیاچه‌مانه‌ زۆر به‌جوانی له‌گه‌ڵ مۆزیکدا شیاوان" هه‌روه‌ها له‌ ریتمی ده‌قه‌که‌دا کاریگه‌ری هه‌یه، به‌لام وشه‌ به‌ته‌نها له‌ده‌روه‌ی ده‌ق ناتوانیته‌ ئه‌و رۆله‌ بگه‌ڕێته‌ "واته‌ وشه‌ هه‌ر خۆی به‌ته‌نیا شیعییه‌ت دروست ناکات.

مۆسیقا هه‌نهرێکی سه‌ربه‌خۆیه‌و له‌شیعهریشدا هه‌ستیکێ ته‌واو به‌ بوونی ده‌کرێته‌، به‌مه‌ش مۆسیقای شیعر به‌رهم ده‌یت و واته‌ له‌ لێکدان و پێکه‌وه‌ هاته‌نی ده‌نگه‌کان (به‌پێی کورت و درێژی و گه‌ری و کپی و ته‌نانه‌ت چۆنییه‌تی ریزکردنی وشه‌کان) له‌ پرووی هه‌نهریه‌وه، ئاواز و مۆسیقای شیعر به‌رهم ده‌یت، شیعر به‌ بێ ئاواز و ریت به‌شیکێ گه‌وره‌ له‌ لایه‌نی جوانی و چێژه‌که‌ی له‌ده‌ست ده‌دات، مۆسیقای شیعی هه‌موو ئه‌و لایه‌نده‌ ده‌گه‌ڕێته‌وه که‌ کار له‌ بنیاتی ریت و ئاوازی ده‌قی‌که‌دا ده‌کهن، که‌ ئه‌مه‌ش دابه‌شی سه‌ر دوو ئاست ده‌بیت مۆسیقای ده‌روه‌وه‌ ناوه‌وه، هه‌رچی مۆسیقای ده‌روه‌یه‌ کێش و سه‌روا رۆلێان له‌ پێکهاته‌یه‌که‌دا هه‌یه‌و مۆسیقای ناوه‌وه‌ش به‌شی هه‌ره‌زۆری پشت ده‌به‌ستێته‌ به‌ دووباره‌ کردنه‌وه‌ ئه‌ویش دووباره‌ کردنه‌وه‌ی (ده‌نگ، وشه‌، ئامراز، ده‌سته‌واژه، رسته) له‌گه‌ڵ هه‌ندیک له‌ ته‌کنیکه‌کانی ره‌وانیژی له‌وانه‌ (ره‌گه‌ز دۆزی، دژیه‌ک، ...)

هاوشیوه‌یی و هاوناه‌نگی و ریت و شیوازی نووسین به‌شاریه‌یه‌کی به‌رچاو له‌ به‌های جوانکاریی شیعردا ده‌کهن، به‌کارهێنانی لێهاته‌وانه‌ی پێکهاته‌ی رسته، درێژی و کورتی رسته‌ی جۆراوجۆر و وه‌ستانی تایبته‌ له‌ شۆینی گونجاودا، دروستکردنی هاوسه‌نگی و به‌کارهێنانی کێش و کورت بێری و درێژ بێری به‌پێی پێویسته‌، واده‌کات ئاوازی مۆسیقی سه‌رنج‌اکیش و چێژه‌بخش بۆ ده‌ق زیاد بێت.

مه‌وله‌ی ده‌قیکی شیعی هه‌یه (نازیز! دیاره‌ن، واده‌ی لوامه‌ن) که‌ به‌بۆنه‌ی دواين خواحافیزی و ماله‌ناوایی له‌ (شیخ عه‌زیزی جانه‌مه‌ری) نووسیه‌تی، "له‌قه‌قییه‌تیدا له‌ سه‌نه، له‌ مزگه‌وته‌ی دار الاحسان، پێکه‌وه‌ خویندوویانه‌ و به‌بۆنه‌ی جودابوونه‌وه‌ی له‌ شیخ عه‌زیزو چوونی بۆ (بانه‌)، ئه‌م غه‌زله‌ی نووسیه‌وه" سه‌راپای غه‌زله‌که‌ ده‌ربهرین هه‌ستی ده‌روونییه‌تی به‌و ماله‌ناواییه‌، سه‌رمای ده‌قه‌که‌ به‌ (نازیز) ده‌هۆنینه‌وه، که‌ پریه‌تی له‌ هه‌ستی خوشه‌ویسته‌.

نازیز! دیاره‌ن، واده‌ی لوامه‌ن

ئه‌له‌وه‌دا‌ی ناخه‌ر نه‌وه‌ نامامه‌ن

ده‌وله‌ته‌که‌ی وه‌سل پانه‌ زه‌واله‌ن

جاریوته‌ر دیدن بالاته‌ مه‌حاله‌ن

سا دله‌م وه‌ش که‌ر وه‌ نیلتیفاته‌ی

بدیه‌ وه‌ لاوه‌، بوینووت ساتی

با به‌یق شینۆی شیرین رازه‌که‌ت

گۆش ده‌رو لاده‌ی مه‌ینه‌ت گازه‌که‌ت

ناخه‌ سه‌فه‌ره‌ن، را خه‌یلی دووره‌ن

مه‌نزلی بێ پایان تۆشه‌ زه‌رووره‌ن

دینه‌ت تۆشه‌ی چه‌م، مه‌یلت تۆشه‌ی دل

رازه‌ت تۆشه‌ی گۆش، مه‌نزلی وه‌ مه‌نزلی

کێ زانو چۆن بۆ نه‌ی دنیا‌ی فانی؟

با ببۆ نه‌ به‌ین گه‌ردن نازادی!

من شه‌وێ ناله‌م جۆش ناوه‌رده‌بو

سه‌گی ناسانه‌ت بێدار که‌رده‌ بۆ....

(دیوانی مه‌وله‌ی، 30)

ئهم ده‌قه له‌ (20 دێره‌ شیعر) پێکهاته‌وه‌ بایه‌خی مۆسیقی ئه‌م ده‌قه له‌م خالانه‌ خواره‌وه‌دا ده‌خه‌ینه‌وه‌و

له موسیقای دهر و هدا هاوتەرییی و هاوتابوونی که دوو ڕه‌گه‌زی جوانکارین ئاوازیکی ناوازه به دهق ده‌به‌خشن و به‌شیکێ زۆری ئەم دوو ڕه‌گه‌زش له‌ کیش و سه‌روادا به‌رهم دێن، مه‌له‌وی له‌ دهقه‌ شیعرییه‌ کوردییه‌کانیدا کیشی خۆمالی به‌کاره‌ێناوه‌ که ژماره‌ی ١٠ ڕه‌گه‌کان ڕۆلیان له‌ پیکهاته‌ی کیشدا هه‌یه‌ به‌شیکێ گرنگی ئاوازی شیعری له‌ ژماره‌ی ١٠ ڕه‌گه‌کاندا سه‌ره‌له‌دات، ریتم (ترپه‌) ڕۆلی هه‌یه‌ له‌ هه‌ندیکباردا ڕه‌چاونه‌کردنی کورتی و درێژی ڕه‌گه‌کان نابێت ه‌وێ تیکدانی کیش ته‌مه‌یا ژماره‌ی ١٠ ڕه‌گه‌کان له‌م باره‌دا گرنکه‌ که به‌قه‌مه‌ر یه‌ک بن که کیشی شیعری مه‌له‌وی کیشی خۆمالیه‌ (10) ڕه‌گه‌یی و وه‌ستانه‌ له‌ ناوه‌راست (5+5) ئەمه‌ش یه‌کیکێ تره‌ له‌ ه‌وکاری گونجاوی ریتمی دێره‌ ه‌وئراوه‌کانی.

سه‌رواش له‌ داڕشتنی دێره‌کاندا ڕۆلی هه‌یه‌ که زیاتر له‌ ده‌نگی لێکچوو، یان هه‌مان ده‌نگ له‌ کۆتایی دێره‌ شیعریک یان نێوه‌ی دێره‌ شیعریکدا دووباره‌ ده‌بیته‌وه‌ چێژ و ئاوازیکی موسیقی ده‌به‌خشیت و به‌ه‌ای ئیستاتیکی به‌ ده‌قه‌که‌ ده‌به‌خشیت، سه‌رواکانی‌ش دابه‌ش ده‌بن بۆ سه‌روای (یه‌کگرتوو، سه‌روای هه‌مه‌رنگ) سه‌روای دێره‌کانی ده‌قه‌که‌، به‌ه‌یز و کاربگه‌رن به‌شیکێ زۆریان ڕه‌گه‌زدۆزین (به‌تاییه‌ت ڕه‌گه‌زدۆزی ناتهاو) له‌وانه‌ (راز مه‌کت- گازه‌ مه‌کت، کیشابۆ- نیشابۆ، جه‌رگ- مه‌رگ، پالا مه‌کت- بالا مه‌کت، نه‌رد- که‌رد...) وایکردوه‌ موسیقاو ئاهه‌نگی ناسکی به‌ر هه‌مه‌یه‌ناوه‌.

موسیقای ناوه‌ی شیعری‌ش لایه‌نیکێ گرنگی پیکهاته‌ی شیعرییه‌ که وه‌ک ئاماژه‌مان پێدا له‌ دووباره‌بوونه‌وی ده‌نگه‌ (بزوین و نه‌بزوین) و وشه‌ ده‌سته‌واژه‌ و نامراز و هه‌له‌بژاردنی وشه‌ و ده‌سته‌واژه‌ی گونجاو له‌ بونیاتی ده‌قه‌که‌دا ڕۆلی هه‌یه‌ له‌ دروستکردنی ئاهه‌نگ و ئاوازی چێژبه‌خش له‌وانه‌ (نازیز، وش، شنۆ، شیرین، دیدنه‌، ناستش، دیدنه‌ی بالات، دلم و وش که‌ر، بدیه‌ه‌ لاوه‌... هتد).... دروستبێت و کاربگه‌رییه‌که‌ی زیاتر له‌ ئاواز به‌خشین به‌ ده‌قی شیعری و چێژ به‌خشین به‌ گوێگر چونکه‌ موسیقای ناوه‌ په‌یوه‌ندی به‌دروونی تاکه‌کانه‌وه‌ هه‌یه‌

تاییه‌ت به‌ ئاوازی ناوه‌ی ده‌قه‌که‌ - دووباره‌کردنه‌وی ده‌نگه‌ دیاره‌کان له‌ ته‌واوی ه‌وئراوه‌که‌دا به‌م جۆریه‌ (ده‌نگی بزوینی (ه) 143 جارو بزوینی (ئ) 16 جار / ده‌نگی بزوینی (و) 34 و ده‌نگی (و) 38 جارو ده‌نگی (ا) 66 جار... هتد

دووباره‌کردنه‌وی وشه‌ یه‌کیکێ تره‌ له‌ ه‌وکارییه‌کانی دروستکردنی ئاهه‌نگی و هاوئاوازی له‌وانه‌ وشه‌ی (تۆشه‌ 3 جار)، (مه‌نزێ دوو جار)، (بۆ 10 جار)، (نازیز دوو جار)، جیا له‌مانه‌ سه‌روای دێره‌ شیعرییه‌کان به‌شیه‌یه‌کی سه‌رنجراکیش پیکهاتوو و به‌شیکێ زۆریان ڕه‌گه‌زدۆزین، که‌ جوانکاری له‌ ئاستی ڕوخسار و رازاندنه‌وی وشه‌ و واتا دروستکردوه‌، (ره‌ز مه‌کت- گازه‌ مه‌کت، کیشابۆ- نیشابۆ، جه‌رگ، مه‌رگ، پالا مه‌کت- بالا مه‌کت... هتد)

سێیه‌م: وینه‌ی شیعری

یه‌کیک له‌ پیکهاته‌ به‌ره‌مه‌کانی ئیستاتیکی ده‌ق، ئەفراندنی وینه‌ی شیعرییه‌. شاعیر یان نووسه‌ر زمانی وه‌سف به‌کارده‌یه‌نیت به‌ پشت به‌ زانستی ره‌وانیژی ده‌به‌ستیت، یان ده‌ربهرین و گوزارشتی ه‌ونه‌ری، وینه‌و تابلویه‌کی سه‌رنجراکیشمان بۆ ده‌کیشیت، که‌ هه‌له‌قولاوی هه‌ست و سۆزیه‌تی، مه‌له‌وی یه‌کیکه‌ له‌ شاعیرانه‌ی که‌ خاوه‌ن ئەندیشه‌یه‌کی قوڵه‌ و ئەندیشه‌ش ڕیگای گه‌وره‌ی به‌رووی داهه‌یانه‌کانی ئه‌ودا و الا کردوه‌.

مه‌له‌وی "شارمه‌زاییه‌کی گه‌وره‌ی فۆלקلۆری کوردی و ئەده‌بی کوردی بووه‌ وه‌ر هه‌نگی شیعری کوردی به‌ زاراوه‌ و ده‌سته‌واژه‌ی نوێ و فه‌را هه‌مکردنی وینه‌ی ه‌ونه‌ری نوێ ده‌وله‌مه‌ند کردوه‌، واته‌ له‌ ڕه‌یگه‌ی وه‌رگرتنی که‌رسته‌ له‌ سه‌روشت و ده‌روبه‌ره‌ کلتووری و کورده‌واره‌یه‌که‌ی خۆیه‌وه‌، به‌ته‌یه‌راندنی حاله‌تی ئاسایی بۆ حاله‌تی شیعرییه‌ت، وینه‌ی ه‌ونه‌ری به‌ر هه‌مه‌یه‌ناوه‌، "یه‌کێ له‌ نیشانه‌ دیاره‌کانی شیعری مه‌له‌وی خۆمالیه‌تی ئه‌م وینه‌ شیعرییه‌یه‌ که‌ دروستیان ئەکات، ئه‌م له‌ که‌رسته‌ی ولاتی خۆی که‌ خۆنده‌واره‌کانی سه‌رده‌می خۆی زۆر باش ئه‌توانن بیه‌ینه‌ به‌رچاوی خۆیان و لێی ته‌بگه‌ن، وینه‌ی به‌رزو بالای واما له‌ شێوه‌یه‌دا که‌ پێی ئه‌لێن سه‌ه‌لی مومته‌نع بۆ دروست ئەکات" (مه‌لا که‌ریم، 2000، 33) وه‌ک له‌م دوو دێره‌ شیعرییه‌دا به‌دی ده‌که‌ین:

بالاخانهی چهام دیوانه که ی تو
 بانه ناو وه خاک ناسانه که ی تو
 تکهش عاجز کهرد خه یالت تیشدا
 نازیز بو جارئ پا بنیه پیشدا
 واته /

(یوانی مهولموی، 546)

بالاخانهی چاوی ئهوکه سه می شینتی عشقی تویه، که سه بانه که ی به خولی بهر ده رگاکه ی تو سواغ دراوه، دلۆپه ی فرمیسک وینه ی هه می شه ی نیشته جیی توی تیا بزار کردوه، ده جارئ وهره پنییه کی بیابنی، به لکو بهر هاتن و بیابنه ت، ئه دلوپه که مه به ستی فرمیسکه کانییه تی وشک بیتوه.

ئوه ی وینه شیعرییه که ی دروست کردوه بریتیه له لیکچواندن له نیوان چاو و ژوورمه کانی سه ره مه ی بینا بهرزه که، هه ره ها چواندن لهشی ئاده می زاد به بالاخانه ی بهرزه لیره دا چون چاو له بهرزه ترین ئاستی لهشی مرۆفایه ژوورمه کانی سه ره مه ی بالاخانه کهش هه مان شوینیان هه یه. ئه مه ئه مه مان بو دهرمه خات که رهنگه له بهرزه تا ژووری بالاخانه کهشی لهکاتی بارانباریندا دلۆپه ی کردبی بویه چواندوویه تی به فرمیسکی چاو. ئه مه توانای مهولموی نیشانداده ت که دیمه نی دلۆپه ی ژوورمه که ی به کهوتنی فرمیسکی چاو چواندوه و ئه و وینه شیعرییه بهرزه ی لنبه ره هه مه نی ناوه.

قه سیده ی (دلۆی دل..) ده قیکی شیعری مهولمویه که پیکهاته وه له (26) دیر (بهیت) ی شیعری، له لاواندنه مه ی عه نبه ر خاتوونی خیزانیدا وتوویه تی، ئه م قه سیده یه یه کیکه له ده قه بهرزه مانی شاعیر و شیعری بۆنه یه و چهندین وینه ی شیعری له پیکهاته ی ده قه که دا هه یه.

دلۆی دل وه مه ی مه یلی له یلی که یل
 مه حره م وه رازان خه لوه تخانه ی له یل

لانه خه لقه ی زولف عه نبه ر بۆی شه و رهنگ
 هه مده می جای تهنگ نه لحه دسه رای سهنگ

په روانه ی مه زار نه و ناوات واسته م
 ته رجه مه ی حالات په شیویی جه سته م

عه رزه که وه له یلا وه سه د خه مه وه
 چه م وه نه مه وه، دل وه ته مه وه:

دیوانه که ت دیم بلیسه ش بهرزه ی
 بهرزه ی بلیسه ش هه ر سات سه د ته رزه ی

وه هه ر ته رزه ی له یل ملاوناوه

دلۆی سهنگی سهخت متاوناوه... (دیوانی مهولموی 223)

به کارهینانی عه نبه ر له چهند وینه ی جیادا، وینه ی بۆنی زولفی هاوسه رمه که ی که له عه نبه ر ده جیت، هه ره ها به کارهینانی له یل بو عه نبه ر خاتوون و خه لوه تخانه له بری گۆر که گۆر مهولموی به ژووری تاییه تی عه نبه ر خاتوون هیناویه تی ئه مانه هۆکاری پیکهینانی چهند وینه یه کی شیعری.

یان دهلی:

دیوانه که ت دیم بلیسه ش بهرزه ی
 بهرزه ی بلیسه ش هه ر سات سه د ته رزه ی

وه هه ر ته رزه ی له یل ملاوناوه

دلۆی سهنگی سهخت متاوناوه (دیوانی مهولموی 223)

دیوانه که ت مه به ست پنی خویه تی (له یلی) مه به ست پنی عه نبه ر خاتوونه، لیکچواندنیک له نیوان مه رگی عه نبه ر خاتوون و مه رگی له یلیدا کردوه (له یل و مه جنوون) که له چیرۆکی له یل و مه جنوون هیناویه تی (دیوانه خودی مهولموی، که واتای مه جنوونی عه ره بی دیت) شیوازی شیوه و گریانه که ی خوی بو عه نبه ر خاتوون هه مان وینه ی شیوه نی مه جنوونه بو له یلی که دلی بهرزه ی ره قی ده کرد به ناو واته هه ر دلۆیک وه که بهرزه ی ره قیووبی مه رگی عه نبه ر خاتوون

کردویهتی به‌ئاو، ئهمه بۆته هۆکاری بێکەینانی چەند وێنەیهکی شیعری، ئاماژە بۆ چیرۆکی عەشقیکی میژوویی، لێکدانەوه‌که‌ی به‌مجۆریه (به‌دلی خەفەتبار و چاوی پر فرمیسکەوه عەززی لەیل بکە، کە چاوم بە دڵدارە شیت بوو‌ه‌که‌ی کەوت، گری تێبەر بوو، هەر ساتیک سەدجار گریه‌که‌ی بۆیە ئێدە و هەر چۆن لەیلی ئەلاواندەوه و دلی بەرد ئاسای دەرکرد بە ئاو و ئەیتاواندەوه، لێرەدا سەیری وێنەکان دەرکەین سەرباری سۆزو گریان و شیوەن و لاواندەوه‌که‌ی هەست بە سۆزو هۆگریه‌که‌ی بۆیە دەرکەین بۆ عەنێر خاتوون، به‌وێنە‌ی هاواری شین و گریان‌ی لەیل بۆ مەجنون).

موات: فیداش بام یه‌ جای شیرینه‌ن

گۆزەرگای نه‌و شوخ زولف عەنێرینه‌ن

له‌لایه‌کی ترمه‌وه له‌ به‌یتی (13) ده‌لێت: ئه‌ی به‌ قوربانی بێ ئهمه‌ جینگه‌ی شیرینه‌ (که‌مه‌به‌ست پیتی عەنێر خاتوون) ه‌ گۆزەرگای ئه‌ شوخه‌یه‌ ه‌ردوو وشه‌ی (شیرین و شوخ) خواستی ئاشکران بۆ خوشه‌یسته‌که‌ی (عەنێر خاتوون)، دواتر به‌کاره‌ینانی وشه‌ی (عەنێر) وه‌ک ئه‌و ماده‌ بۆنخۆشه‌ی که‌ له‌نه‌ه‌نگی عەنێر دا ه‌یه‌و خه‌لکی به‌کاریده‌ه‌ین و گرانبه‌هاو به‌بایه‌خه‌، وێنیه‌کی لێنیکه‌ه‌یناوه‌. ئه‌و عەنێره‌ی له‌نیوه‌دێری دووه‌می ئه‌و به‌یتدا ه‌اتوه‌ مه‌به‌ستی له‌ (عەنێر خاتوون) نییه‌، به‌لکۆ باس له‌ بۆنخۆشی زولفی عەنێر خاتوون ده‌کات که‌ بۆی عەنێره‌ی لێدیت.

چوارهم: هێمای شیعری

به‌کاره‌ینانی هێماو رهمز و که‌لێک لێوه‌رگرتنی له‌ده‌قی ئه‌ده‌بیدا لایه‌نێکی تری ئیستاتیکی ده‌قه‌، "نوسه‌ر یان شاعیر به‌هۆی به‌کاره‌ینانی چەند هێماو رهمزیکه‌وه‌، بابته‌که‌ی خۆی به‌ مه‌به‌ستی به‌تینکردن و رۆچوون به‌ناو مه‌مله‌که‌تی نه‌ندیشه‌و مانادا چڕده‌کاته‌وه‌، به‌هۆی هێما به‌کاره‌ینانه‌وه‌ بابته‌ سه‌ره‌کیه‌که‌ی خۆی به‌ چەندان بابته‌ی ترمه‌وه‌ ده‌به‌ستێته‌وه‌و ده‌بانکاته‌ پالێشت و دیوی ناوه‌وه‌ی بابته‌که‌ی و ئاره‌زووه‌کانی خۆیه‌ریان پنده‌زینی" (ه‌مورامی، 2000، 115) له‌شیعری بۆنه‌ی مه‌وله‌یدا به‌شێوه‌یه‌کی به‌رچاو هێماو رهمزی میژوویی و کۆمه‌لایه‌تی، ئایینی، کلتووری، سیاسی، ناوچه‌یی، شوێنی... به‌کاره‌اتوه‌، "داستانی فۆکلۆری و راز و نه‌فسانه‌و پەند و قسه‌ی نه‌سته‌ق له‌ شیعره‌کانی مه‌وله‌یدا به‌شێوه‌یه‌کی تازه‌ رهنگیان داوه‌ته‌وه‌و دارێژراوه‌ته‌وه‌" (محهمهد، 2018، 236) ئهمه‌ش به‌لگه‌ی شاره‌زایی و رۆشنایی فراوانی مه‌وله‌ی بووه‌ له‌ ناسینی قوڵی میژوویی ئه‌و هێماو رهمزانه‌دا، هێما وێنیه‌یه‌کی سه‌ربه‌خۆیه‌، بوونێکی خۆکرده‌یه‌، دیاره‌ مه‌وله‌ی زۆرجار بۆ نیشاندانی گه‌وره‌یی ئه‌و رووداو و کارساتانه‌ی به‌سه‌ریدا ه‌اتوون په‌نا‌ی بردۆته‌ به‌ر لێکچواندنی به‌کاره‌ساتێکی میژوویی، له‌ ناو ده‌قه‌کانیدا چەندین هێمای جۆراوجۆری به‌کاره‌یناوه‌ تا له‌رییه‌وه‌ په‌یامی ناخ و ده‌روونی جۆشگرتووی به‌ خه‌لکی بگه‌یه‌نێت،

مه‌رگی عەنێر خاتوونی خیزانی یه‌که‌یکه‌ له‌و کارساتانه‌ی کاریگه‌ری گه‌وره‌ی له‌سه‌ر مه‌وله‌ی جیه‌شتوو، (٨) غه‌زله‌یان به‌تایبه‌ت بۆ کۆچی دوا‌ی عەنێر خاتوونی خیزانی بووه‌، یه‌که‌یک له‌و ده‌قانه‌ (شوورای عاشووران دیسان به‌زمش به‌ست) که‌ ه‌ر له‌سه‌ر باسی ده‌قه‌که‌وه‌ ئاشنای مه‌ینه‌تیه‌که‌ی گه‌وره‌مان ده‌کات و به‌ به‌کاره‌ینانی هێمایه‌کی میژوویی له‌ ناو رووداوی میژوویی ئیسلامیدا که‌ مه‌رگی (ئیمامی حه‌سه‌ن)ه‌، چواندنی مه‌رگی عەنێر خاتوون به‌و کارساته‌ گه‌وره‌یه‌ گوزارشت له‌ ئازار و ئاره‌مه‌تیه‌کانی خۆی ده‌کات، ه‌ر له‌ناو ئه‌و غه‌زله‌دا ئاشنایمان ده‌کات به‌ چەند هێمایه‌کی تر که‌ باس له‌ رووداوی شه‌هیدکرده‌که‌ی ئیمام حه‌سه‌ن ده‌کەن.

دهقی بهکهم:

شوورای عاشووران دیسان بهزمش بهست
موحه پرهم ناما «مهحرهم» شی نه دهست

نهو خهریک نه چۆل شاری عهدهمدا
من نه کهربه لای ساری ماته مدا

نهو بهزیدی مهرگ وه نهسیر بهرده
من زادهی زیاد خهم پهقیر کهرده

بازارهن، وادهی مامه نهن، ساقی
هه ی بگره فانی، وهی بدهر باقی

رۆ، حوسهین ناسا فهدا که رۆ بۆ

داخۆم سههر جه کۆ، لاشهم جه کۆ بۆ (دیوانی مهولهوی، 339)

- شورا، هیمایهکی کلتووورییه بۆ کۆبوونهوی تازییه باری (کۆبوونهوی خهڵکیکی زۆر لهدهوری پهکتری بۆ دهبرینی هاردهنگی و هاسۆزی)
- عاشووا، هیمایهکی میژووویه، بۆ رۆژی دهی موحه پرهم که یادی کوشتنی نیمام حوسهینه. موحه پرهم، مانگی عهره بیه، بهکهم مانگی سههری سالی کۆچییه.
- مهحرهم دهستهواژیهکی شهه عیهه، وەک هیمایهکی پهیوهندیی دروستی نیوان دوو خوشهویست بهکارهینراوه، که هاوژینی پهکترن، که مههستی مهولهوی (عهنهر خاتوون)ه، ئهیهویتی بلێ ئهمرۆ شوورای عاشوره بۆ مهرگی خیزانهکهمه که لهدهستم چوه (مردوه).
- کهربه لا، شاریکی ولاتی عیراقه که هیمایه بۆ شوینی ئهمر رووداو و کارهساته میژووویه.
- سههر جه کۆ، لاشهم جه کۆ بۆ، هیماییه بۆ شیوازی شههید کردنهکی نیمام حوسهین، که سههریان له لاشهه جیاکردهوه. که دیاره مههستی له دوری جهستهی خۆی و بیرو هوشیهتی که به (سههر) گوزارشتی لیکردوه، واته لاشهم له شوینیکیو بیرو هوشم که له سههر مدایه لای عهنهر خاتوونه.

دهقی دووهم:

نای کن بی ههوال لوی تو ناوهرد؟

بهختش بهرگهشت بۆ، هوشم وهحشی کهرد

مدیا نهو شۆنت دل نه په نهاندا

چون نیسمی رهحیم وه شۆن رهحماندا

کۆتره کهی نازاد حهریمی دل بیت

دانهی مۆبهتچین پهی ویت غافل بیت

سهیادی چهپهگهرد ناخر فرسهت سهند

ناکاو دوور نهندان دووریت وه دل شهند

هالای کزهی زام جگهرگۆشهی ویم

موو ناسا و نایر ههر پێچ مهدا پیم.... (دیوانی مهولهوی، 57)

مهولهوی ئهم دهقه شیعریه بۆ لاواندهوهی (عبدالرحمانی کوری حاجی محمودی کوری یارو میسی جافی) نووسیوه، ئهگهر بهوردی لهم دهقه بروانین، دهبینین چهند هیمو ئاماژیهکی تیدایه بۆ نایهت و شوین،... هتد.

- هینانی ناوی (رحیم و رحمان) به شوینی بهکدا، هیمایه بۆ (بسم الله الرحمن الرحيم) ئهم هیمایه شیهیهکی جوانی تێدایه له چینی دهقهکه بهوهی مهولهوی خۆی ناوی (عبدالرحیم) بووه، ئهو کهسهش شیعرمهکی بهبۆنهوه وتراوه ناوی (رحمان) بووه.
- کۆترمهکی ئازاد حهریم، واته تۆ کۆتریکێ ئازادبووی له ئهرزی حهرمی دلدا، هیمایه ئامارهیه بۆ ئهو بالاندانهی له حهرمی مهکهدا به ئازادی دهژین و کهس کاری بهسهریانهوه نییه.
- (هالای کزه ی زام جگهرگۆشه ی ویم) دیاره لهو نزیکانه لهرووی کاتهوه مندالیکێ مهولهوی مردبیت و دهلیت هیشتا کزه ی ئیشی مردنی منالهکهی خۆم و ههک مووی ههلقهچاو پێچی پیدهخواردم، ئازار و ئیشی مهرگی تۆش ههتا پالی.
- هیمایه و ئامارهکان شتگهل و کههرستهی نامادن، شاعیران له دهقی شیریدا بۆ بههیزکردنی لایهنی ئیستاتیکی و قوڵکردنهوهی واتا و پێدانی جۆریک له هاوسهنگی و روونکردنهوهی مهبهستهکان بهکاریدهبن، به تایبتهت دهربرینی ههست و سۆزی دهقنوس بهرانهی کارساتیک یان رووداوگهلێک و چواندنی به هیمایهکی میژووی یان ئاینی یان کۆمهلایهتی، یان لهوانهیه بهکاربهێنرین بۆ دۆزینهوهی شتگهلی نامۆ و نادیار و ون، تا له ڕهیهوه ئاشنایهتی زیاتر به توانای دهربرین و گوزارشتهکانی شاعیر و دهقنوس پهیدا بکهین، هیمایه جیاوازی هیه له گهل میتافو، میتافور پهیهسته به نیشانهیهکی خودی تایبتهت و دۆزینهوهی وشه دهستهواژمهک بۆ بهرانهی کردنی، بهلام هیمایه چۆنایهتی قوناغهکه دهگرێتهخۆ، واته پێوانهکردن له رووی سروشتی و بابتهی شتی خوازاوی نیو دهقهکه، که یارمهتی تێگهشتنی باشتتر و زیاتری خوینهر دهدات.

نهانجام:

- دهقه شیریهیهکانی که بۆ بۆنهیهک نووسینی له رووی هونهری و چێژ و جوانیهوه، ههچی کهمهتر نییه له دهقه شیریهیهکانی تری شاعیر، خاوهنی بههایهکی ئیستاتیکی بهرز.
- قهلمبازی گهرهیه مهولهوی له نووسینی شیریه بۆنهدا بهی ئاسته ئیستاتیکیه پر جوانیه، وهلامیکه بۆ ههموو ئهوانه شیریه بۆنهیان پێ شیریهیه، ئهمه سهلمێنهری ئهو راستیهیه ئاستی بهرز و لاوازی دهقی شیریه پهیهنده به توانا سهلیقهی شاعیر له بهکارهینانی وشه زمانی شیریه، نهک جۆر و مهبهستی شیریه.
- ئهندهش ڕۆلی بهرچاوی هیه له پێکهاتهی وینهی شیریدا، مهولهوی خاوهن ئهندهشیهکی زۆر ورد و قول بووهو چهندن تابلۆی هونهری جوانی نهخشاندهوه لایهنی ئیستاتیکی دهقهکانی پێ جوانتر کردوه.
- یهکیکی تر له جوانناسی دهقی شیریه مهولهوی بایهخدانیهتی به ژيان و داب و نهريت و فۆلکلۆر و کێشی خۆمالی و جوانی سروشتی ناوچهکه کوردستان.
- بهپێی پتوهر و پێناسهکانی شیریه بۆنه، دهتوانین مهولهوی لهم بواره به یهکهمین شاعیر تا سهردهمی خۆی و ماوهیهک دواتریش لهقهلم بههین، که خاوهنی (53) دهقی شیریهیه دهچنه خانهی شیریه بۆنهوه، (28) دهقیان شیوه و لاواندهوه و (8) لهو دهقه شیریهیهی بۆ مهرگی (عهنهر خاتون) ی خیزانی نووسیه.

سهراوهکان

- بهرزنجی، عهلی تاهیر (پ.د)، 2020، ئاسۆی دهق، چاپی یهکهم، چاپخانهی ئیقان، سلیمانی.
- پوور، کولسووم عوسمان، 2010، جوانناسی شیریهکانی مهولهوی (دیداری مهولهوی)، چاپی یهکهم، چاپخانهی وهزارهتی ڕۆشنایی، سلیمانی.
- حموده، طاهر سلیمان، 1989، جلال الدین سیوطی، عمره و حیاته و آثاره و جوهده فی الدرس اللغوی، ط1، المکتب الاسلامیه، بیروت.
- حمهصالح، مقدا، 2013، سهرنجیک له سههر ئیستاتیکیا، چاپی یهکهم، چاپخانهی گهنج، سلیمانی.
- رهشید، فواد، 2007، دهقی ئهدهبی، چاپی یهکهم، چاپخانهی ئاراس ههولێر.
- عارف، حمهکههریم، 2023، دهق بیانوو بۆ گێرانهوه، چاپی یهکهم، چاپ و بڵاوکراوهی ناوهندی رهههه، سلیمانی.
- عمر (د)، احمد مختار عبد الحمید، 2008، معجم اللغة العربیه المعاصره، ج1، عالم الکتاب، الطبعة: الاولى.
- عوسمان، دارا محمه، 2010، نامه شیریهی له شیریهکانی مهولهوی دا، چاپخانهی وهزارهتی ڕۆشنایی، سلیمانی.

- عهلی، ئارام عومەر، 2016، شیعی بۆنه لهئەدهبی کوردیدا (1914-1945)، نامهی ماستەر، کۆلیجی زمان و زانسته مرقایه تیهکان، بهشی زمانی کوردی، زانکۆی گهرمیان.
- گۆران، 1975، مهولهوی و شیعی مونسایات، گۆفاری بهیان، ژماره 31 ی تشرینی دووهم سالی 1975 ز.
- محمد، د. ابراهیم قادر، 2000، چهند لایه نیکسی کۆمه لایه تی له ژیان و شیعی مکی مهولهوی تاوگۆزی دا، میهر مکی مهولهوی، چاپخانه ی وەزارەتی روشنبیری، سلیمانی.
- محمەد، ئهنۆمەر قادر، 2011، لیریکی شاعیری گهره ی کورد، مهولهوی، چاپی سنیه م، دهزگای چاپ و پهخشی سهرده م، سلیمانی.
- محمەد، ئهنۆمەر قادر، 2023، دهزباره ی شیعی بئیسارانی، چاپی یهکهم، چاپخانه سهرده م، سلیمانی.
- محمەد، ئهنۆمەر قادر، 2023، دهزباره ی شیعی گۆران، چاپی یهکهم، چاپخانه سهرده م، سلیمانی.
- مستهفا، ئاسۆ عومەر، 2009، بهها نیستاتیکیهکانی شیعی (لای پیرمێرد، شیخ نووری شیخ سالح، گۆران) چاپی یهکهم، چاپخانه ی خانی، دهۆک.
- میراوده لی، عومەر، 2008، زمانی دهق، چاپی یهکهم، چاپخانه ی وەزارەتی روشنبیری، ههولێر.
- میراوده لی، کهمال مه مەند، 1979، فهلسه فه ی جوانی و هونەر (نیستاتیکی)، چاپخانه ی زانکۆی سلیمانی.
- مه نئیک، حه مه، 2018، میتۆدهکانی رهنه ی ئەدهبی، چاپی یهکهم، نووسینگه ی تهفسیر، ههولێر.
- هیکل، احمد عبد المقصود، 1994، تطور الأدب الحديث فی مصر، ط6، دار المعارف.
- هه ورامی، حه مه که ریم، 2000، هیماسازی له ناو شیعی مکی مهولهوی دا، میهر مکی مهولهوی، چاپخانه ی وەزارەتی روشنبیری، سلیمانی.
- مه لاکه ریم، محمەدی، 2000، مهولهوی ژیان و بهر هه می، میهر مکی مهولهوی، چاپخانه ی وەزارەتی روشنبیری، سلیمانی.
- مدریس، مه لا عبدالکریم، 1378، دیوانی مهولهوی، سنندج، انتشارات کردستان.
- الماجد، نجاه، آخر تحديث: 4 فبراير 2015 <http://mawdoo3.com>.

- Ali, A.O., Wali, A.H., Hama Faraj, D.S., Abdulla, K.B., Ali, S.T. and Abdalla, S., 2024. Style and Stylistics in Literary Research: An Analysis Using the Examples of Goran and Dylan. Journal of Linguistics and Social Sciences, 2(1), pp.(27-41)

- https://www.arabiclanguageic.org/view_page.php?id=6298 سلیمان، محمد عبدالله، 2024، جمالية النص الأدبي بين الذوق والمعيار

ملخص

- يتناول هذا البحث الذي يحمل عنوان "جماليات النص في شعر المناسبات المولوي" موضوعين: من ناحية يقدم نظرة شاملة لمفهوم الشعر بشكل عام وشعر المناسبات بشكل خاص، ومن الواضح أن الجماليات تبني جمال النص والمتعة الفنية للنص، فالشعر كجنس أدبي له عدد من المبادئ والخصائص من جنس وجمال ولذة وعاطفة وغيرها، و له قيمة جمالية في تكوينه.
- توضح هذه الدراسة قيمة النصوص الشعرية عند المولوي من حيث الفن والجمال، وتصحح الفهم العام حول شعر المناسبة، فكل نوع آخر من الشعر له خصائصه الجمالية الخاصة، فإذا كانت الجماليات هي التي تحدد الوجود الفني للنص من حيث المتعة والجمال، فإن ذلك يتجلى بوضوح في بنية نصوص المولوي الشعرية.
- الكلمات المفتاحية: (الجماليات، النص، اللغة الشعرية، الصورة الشعرية، مولوي، شعر المناسبات).

Abstract

This research, titled "Aesthetics of Text in Mawlawi's Occasion Poetry," delves into two main areas: firstly, it provides a comprehensive exploration of poetry as a whole, with a particular focus on Occasion poetry. Secondly, it delves into the aesthetics of textual composition, highlighting the beauty inherent in occasion poetry. Clearly, aesthetics underpin the beauty and artistic pleasure derived from the text. Poetry, as a literary form, embodies various principles and characteristics such as gender, beauty, pleasure, and emotion, all contributing to its aesthetic value.

This study underscores the artistic and aesthetic significance of Mawlawi's occasional poetry, offering a nuanced perspective that challenges common perceptions of this genre. The elevated language, vivid imagery, and symbolic motifs found within these texts affirm that occasion poetry, like any other form of poetry, possesses its own distinct aesthetic traits. If aesthetics indeed determines a text's artistic essence in terms of pleasure and beauty, then Mawlawi's poetic compositions exemplify this principle.

Keywords: Aesthetics, Text, Poetic Language, Imagery, Mawlawi, Occasion Poetry